

publicat cu trei sferturi de veac în urmă¹, primul profesor de filologie slavă din țara noastră a prezentat aproximativ patru sute de glose în limba română, adică mai mult decât totalul gloselor din primele trei liste rusești din secolele XIII—XV, socotite a sta la originea lexicografiei ruse². Ele nu sînt decât o parte din însemnările unui călugăr moldovean³, făcute în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, pe marginea mai multor foi dintr-un manuscris slav cuprinzînd *Sintagma lui Matei Vlastares*. Din observația lui Ioan Bogdan: «Glosatorul român a însemnat însuși de multe ori cuvîntul slav pe care îl traduce cu cite o cruciuliță» (*op. cit.*, p. 728) — deducem și motivul care a generat apariția acestor glose românești; el constă anume în necesitatea de a clarifica diverse cuvinte slave din text prin alăturarea înțelesului corespunzător din limba glosatorului român.

Rolul gloselor românești, relevante pentru prima oară de Ioan Bogdan, în încheierea unui început de lexicografie română, se întrevade limpede din simpla înșirare a cîtorva dintre ele, după cum urmează:

за непокинное	= pren truță	прѣизанишѣствомъ	= cu asupra
припаденми	= nevăletură	васнь	= cumva
изображеніа	= dentru toema	якъ ѿко	= op că
естественъ	= den fire	нѣкогда	= aorea
пасторкинѣ	= fiastru	почтитиса	= cându le vor ceti
пашнози	= cumnați	излишно	= prespre măsură
просто	= toema	оубоеніе	= împreurare
къ нѣгда	= pără cându	сѣмотреніа	= tocomealele.

Primele preocupări lexicografice ale cărturarilor noștri se limitează, deci, la redactarea de *glose românești*, care constau din cuvinte și expresii simple, în legătură cu anumite cuvinte neclare din cuprinsul textelor slave — operație efectuată cu prilejul lecturii sau al traducerii acestora. Pentru istoria lexicografiei noastre este interesant că asemenea manifestări de ordin cultural apar nu ca urmare directă a unei influențe lexicografice străine, ci ele s-au impus sub imboldul unor cerințe interne. Dacă glosatorii ruși, vorbind o limbă foarte apropiată de limba folosită în textele slavone, își îndreptau atenția mai mult asupra explicării simbolurilor teologice ale unor cuvinte, redactînd glosele rusești în conformitate cu această preocupare, sau dînd — prin glosele respective — articole de dicționar doar pentru termeni grecești sau ebraici, cărturarii români, în schimb, pentru care slavona era o limbă complet străină de limba vorbită de conaționalii lor, au resimțit de la început necesitatea unui glosar bilingv slavon-român. De aici, evident, inițierea acestui procedeu simplu de recurgere la *glose românești*, pe care ei le-au însemnat, în dreptul anumitor cuvinte, pe marginea foilor din texte slavone. Cele aproape patru sute de glose românești, semnalate de Ioan Bogdan într-un manuscris slavon din secolul al XVI-lea, reprezintă o dovadă peremptorie în această privință.

constatate de L. S. Kovtun), iar altele ele au fost trecute «pre margine», adică redactate ca glose românești: «unele cuvinte le-am pus pre rînd, ce le-am închis în parintijis, cumu-s cesteia (...), iară altele le-am pus pre margine...» (Vezi prefața reprodușă de Bianu — Hodoș, în *Bibliografia românească veche*, I, p. 189).

¹ În «Convorbiri literare», XXIV, 1890, nr. 9, p. 727—752.

² Textul editat de L. S. Kovtun (*op. cit.*, p. 399 și urm.), avînd la bază aceste trei liste, explică și numărul sporit de 319 articole la care s-a ajuns, pornind de la primele 178 de articole cuprinse în lista din 1282; celelalte articole sînt însă din secolele XIV—XV.

³ «Glosatorul — probabil un călugăr din minăstirea Neamțu» (Ioan Bogdan, *op. cit.*, p. 750; vezi și p. 751).